

Bij de foto:
Er loopt
een scheur
door de
grafsteen
van
Herman
Bavinck te
Vlaardin-
gen [lees
verder op
pag. 3]

nr. 50, juni 2019

IN DIT NUMMER:

De graven van de familie Bavinck

Ordnung muss sein

Oh, die plakboeken

...adc **etera**

*...adcetera is een gezamenlijke uitgave
van deputaten ADC (GKv) en de
Archiefcommissie (NGK)*

colofon

...adcetera is een
gezamenlijke uitgave
van deputaten ADC
(GKv) en de
Archiefcommissie
(NGK)
Broederweg 16,
8261 GT Kampen.
Telefoon 038 447 17 30
E-mail
info@adckampen.nl
Website
www.adckampen.nl
Druk: drukkerij
De Bunschoter,
Bunschoten-
Spakenburg
Ontwerp:
Peter Dees, Zwolle

Ten geleide

Dit is de vijftigste nieuwsbrief van het ADC die bij u wordt bezorgd, een goede reden om er even bij stil te staan. Voor het ADC is de ADCetera een belangrijk middel om de kerken en andere betrokkenen te informeren over het werk dat in Kampen gebeurt: archiefzorg, advisering en onderzoek. Het is onze levenslijn met u. Want zonder die gemeenschap waarvoor we ons met archieven bezighouden, verliest ons werk veel zijn zin. We vertellen u over de archieven die we ordenen, over de wijze waarop kerken hun archieven het beste kunnen beheren, en over het onderzoek dat in de archieven plaatsvindt, eenvoudigweg omdat u wat aan die kennis heeft. Niet u persoonlijk misschien, of niet onmiddellijk wellicht, maar u met uw omgeving wel. De gereformeerde kerken en de gereformeerde gemeenschappen in ons land omschrijven zichzelf voor een groot deel aan de hand van hun geschiedenis. Dat doet elke gemeenschap. Maar die beschrijving moet wel gevoed worden en ze moet ook op juiste informatie berusten. Daarvoor is het ADC u ten dienste en houdt ze u via de ADCetera op de hoogte. Al vijftig nummers lang.

Er gaat wel iets veranderen. Steeds meer gaan we over van een papieren nieuwsbrief naar een digitale nieuwsbrief.

Zo'n nieuwsbrief verschijnt nu twee keer per jaar, in het midden en aan het einde ervan. Maar we gaan ook meer en meer het hele jaar door informatie verstrekken. Surf ook eens door de website van het ADC, adckampen.nl, en kijk er naar het filmpje over ons werk. En als u ons op twitter [[@ADCKampen](https://twitter.com/ADCKampen)] of facebook volgt, krijgt u bericht welke archieven geordend zijn – van het CLIC, of van ds. A.P. Lanting bijvoorbeeld – , dat onze archivaris Merijn Wijma genomineerd is als jonge archivaris van het jaar, of dat we foto's uit het vrijgemaakte verleden zoeken. Zo blijft u actueel op de hoogte. ¶

De naam van Herman Bavinck (1854-1921) is nauw met Kampen verbonden. Hij woonde er sinds 1873 en werd er dat jaar als student nr. 281 ingeschreven aan de Theologische School, was hoogleraar aan deze school van 1882 tot en met 1902, schreef er zijn beroemdste boek, de vierdelige Gereformeerde dogmatiek, dat bovendien werd uitgegeven bij de uitgever J.H. Bos in die stad. En hij heeft er zijn jonggestorven broer (1896), zijn moeder (1900) en tenslotte in 1909 zijn vader te ruste gelegd op begraafplaats De Zandberg.

De graven van de familie Bavinck

Herman Bavinck trouwde in 1891 met Johanna Adriana Schippers uit Vlaardingen en zij kregen één kind, Johanna Geziena (1894). Na het overlijden van zijn moeder woonde vader Jan Bavinck in bij oudste zoon Herman en zijn gezin in Kampen, en hij verhuisde in 1903 met hen mee naar Amsterdam. In zijn autobiografie schrijft vader Bavinck, dat hij wel deelde in het leven in die wereldstad, maar dat hij bij zijn vrouw in Kampen begraven wenste te worden. En zo gebeurde het ook. Maar toen Herman Bavinck in 1921 te Amsterdam overleed, werd hij niet bij zijn ouders begraven. Dat had niet met de afstand naar Kampen te maken, maar vermoedelijk wel met het feit dat het graf van de familie Bavinck op De Zandberg met drie plaatsen vol was. Plek was er wel in het graf van de familie Schippers op begraafplaats Emaus te Vlaardingen. Zijn schoonvader had er een graf gekocht met zes plaatsen en in 1921 lagen daarin alleen nog Bavincks schoonmoeder (overleden

in 1909) en een jonggestorven broer van zijn vrouw. Om praktische redenen is Bavinck tijdelijk begraven op de Nieuwe Oosterbegraafplaats te Amsterdam, maar werd hij binnen een week in stilte bijgezet in het familiegraf-Schippers te Vlaardingen. In 1942 is Bavincks vrouw Johanna bij hem in dat graf begraven. Voor hun enig kind Johanna Geziena Ruys-Bavinck was er, net als in het geval van haar vader, daarna geen plaats meer. Zij verloor haar man met twee van haar drie zonen in het verzet. Toen zij in 1971 overleed, kon zij ook niet bij hen begraven worden. Zij is in stilte begraven, wel op Emaus in Vlaardingen, maar in een afzonderlijk graf. Haar grafzerk is in 2015 verwijderd, omdat er geen rechthebbenden meer zijn. Bavinck werd ver van zijn bloedverwanten begraven, maar zijn grafsteen is er nog, al is die gescheurd. Het ADC heeft een zorg voor het archief. Dat betreft niet alleen papier, maar ook materieel erfgoed. Daar horen ook

grafstenen bij van wie ons voorgingen. Wie neemt de handschoen op en laat de grafsteen van Bavinc restaureren voor de herdenking van zijn honderdjarige sterfdag in 2021 aanbreekt? ¶

Ordnung muss sein

Dat klinkt wel heel erg Duits, is het niet?

Zou een anti-Duits sentiment zo kort na de oorlog gespeeld hebben toen de synode van Kampen in 1951 rigoreus de *zendingsorde* afschafte? Zending is geen taak van 'deputaten' maar een opdracht voor elke plaatselijke gemeente.

Ik denk dat zo kort na de Vrijmaking (1944) een andere pijn een rol speelde. "Nooit meer onder het synodocratische juk!" Niet de synode bepaalt wie wat moet gaan doen. Iedere kerk doet in vrijheid z'n eigen ding.

Misschien zijn onze oosterburen wat te veel op orde gesteld. *Ordnung ist das halbe Leben*. Maar het is niet slim om uit reactie *alle* ordening af te wijzen. De behoefte aan structuur geldt voor alle mensen. Zo wil *onze goede God* het hebben (NGB artikel 36). Hij is geen God van *wanorde* maar van vrede (1 Korintiërs 14 vers 33 en 40).

De vrijheid van de plaatselijke kerk leidt in de jaren na 'Kampen-51' tot versplintering. In het begin is alleen *Zwolle* 'zendende kerk'. Het werk op Soemba van vóór de Vrijmaking wordt met steun van een deel van de vrijgemaakte kerken voortgezet. Andere gemeentes gaan met *Drachten* aan de slag op Borneo.

Steeds meer kerken voelen zich geroepen 'eigen werk' te gaan doen. Later vinden we GKv-werkers in het oosten (Indonesië, vijf zendende kerken!) en het westen (Brazilië, Curaçao en Suriname). Ook in het zuiden zijn de GKv te vinden (Zuid-Afrika, vier zendende kerken).

Het grote zendingsarchief dat ik als vrijwilliger in het ADC mag inventariseren, laat zien dat er veel goed werk is gedaan. Wereldwijd is het goede nieuws van het koninkrijk doorgegeven aan de mensen, met liefdevolle woorden en daden.

Ik zie ook de andere kant. Mensen werken langs elkaar heen en tegen elkaar in. Omdat het *mensen* zijn. Maar ook omdat er in *Nederland* geen eenheid is. Wat wordt er veel tijd besteed aan allerlei kwesties. 'Goossens' is een voorbeeld. Hoeveel uren van kerkleden, kerkenraden en synodes zijn verspild aan deze kwestie die - in de woorden van onderzoeker Cor Groenewold - nergens over ging ... Eind jaren 60 wordt de behoefte uitgesproken om *Goede orde aan het thuisfront* te scheppen. Er komt een hervervorming van zendingsterreinen. De beleidsmatige en financiële steun wordt zo veel mogelijk via het *kerkverband* geregeld. Voor overleg over zen-

dingszaken wordt het CvS (College van Samenwerking) opgericht. De *archieven* van de zendende kerken zullen naar Kampen worden overgebracht. Of dat laatste gebeurd is? Van sommige kerken vind ik in het ADC alle dossiers, van andere slechts één of twee jaargangen. Je kunt van Zwolle zeggen wat je wilt - ze hebben met 'Goossens' veel fouten gemaakt - maar ze hebben in elk geval hun complete archief in het ADC gebracht. ¶

Tjeerd de Boer, Zwolle (!)

ADC Archiefavonden

Zoals was aangekondigd in de vorige nieuwsbrief, zijn de archiefcursussen van het ADC van start gegaan. Samen met de landelijke archivissen van de NGK, Arjan van 't Riet, en de CGK, Liesbeth 't Hart, gaat ADC-archivaris Merijn Wijma door het land om plaatselijke kerkelijke archiefbeheerders voorlichting te geven over hoe ze hun archief kunnen beheren.

Meerdere onderwerpen zijn aan bod gekomen: Wat is archief? Wat bewaar je wel? Wat bewaar je niet? Hoe zorg je ervoor dat je bewaart wat nodig is, maar je niet te veel ruimte in beslag neemt met het archief dat je bewaart? En daarnaast: Wat gebeurt er als je archief in bewaring geeft bij de overheid? Wat zijn daarvan de voor- en nadelen en hoe werkt het precies? Ook hebben we een stappenplan

gepresenteerd van hoe je een inventaris kan maken als kerkelijk archiefbeheerder. Het bekijken van het archief, achtergrondinformatie verzamelen over de geschiedenis ervan, nietjes verwijderen, en dan het ordenen, met een eigen ordeningsschema of dat van het ADC. We hebben besproken hoe een inventaris eruit hoort te zien en uit wat voor onderdelen hij moet bestaan zodat alles makkelijk terug te vinden is.

Het laatste onderwerp van de avonden is digitaal archiefbeheer. We hebben de overgang van papier naar digitaal besproken, met daarbij aandacht voor de verschillende vormen waarin archief digitaal bewaard kan worden en wat daar dan weer de voor- en nadelen van kunnen zijn. Hierbij is ook de ADC Archiefservice ter sprake gekomen: een webbased oplossing die het ADC aanbiedt aan kerken om hun archief te ordenen en in te bewaren. Meer informatie daarover kunt u vinden op onze website, op <https://adckampen.nl/adc-archiefservice/>. De sfeer op deze avonden was erg gemoedelijk. Er werden goede vragen gesteld en veel informatie en ervaringen uitgewisseld. De aanwezigen waren tevreden en konden goed verder met de informatie.

De afgelopen twee avonden zijn gehouden op 7 en 21 mei in Lisse en Deventer. Bent u geïnteresseerd? U kunt zich nog aanmelden op onze website (<https://adckampen.nl/evenementen/cursusavonden-kerkelijk-archiefbeheer/>) voor 10 september in Rotterdam of 27 september in Groningen. ¶

Oh, die plakboeken

Mooi om door te bladeren, mooi als herinnering, handig als persoonlijk naslagwerk. De lezers van Adcetera die inmiddels de middelbare leeftijd hebben bereikt, of zelfs al achter zich hebben gelaten, kennen het fenomeen plakboek. Veel van hen hebben immers zelf plakboeken aangelegd waarin foto's, krantenknipsels, toegangkaartjes, kortom allerlei papieren herinneringen werden ingeplakt. Er ontstond op die manier eigenlijk een soort levensgeschiedenis. De meeste plakboekmakers stopten na verloop van jaren met het inplakken. De plakboeken verdwenen naar de zolder. Een keer per jaar, bij de 'grote schoonmaak' (eveneens een zo goed als verdwenen fenomeen!), werden de plakboeken weer eens doorgebladerd om terug te kijken, waarbij de herinneringen weer bovenkwamen: 'oh ja, daar zijn we ook geweest, is dat al weer zo lang geleden?'

Naast deze 'persoonlijke' plakboeken kennen we ook de plakboeken die werden aangelegd om een verzameling in op te bergen. Verzamelen is nu uit de mode, maar in elke familie moeten nog plakboeken liggen vol met sigarenbandjes, suikerzakjes, postzegels, lucifermerken, maar ook met krantenknipsels. Vooral met die laatste categorie krijgen wij als kerkelijke archiefdiensten nogal eens te maken. Veel betrokken kerkleden hebben in de periode van of na de Vrijmaking de berichten in de pers over de kerkelijke

strijd in hun stad, dorp of regio uitgeknipt en ingeplakt. Die plakboeken worden nu met enige regelmaat aangeboden aan de archiefdiensten. Bij het archief wordt toch immers alles bewaard?

Voorop gesteld kan worden dat plakboeken leuk zijn om door te bladeren. Het is altijd weer spannend om al bladerend te ontdekken wat de oorspronkelijke eigenaar belangrijk vond.

Maar een archivaris kijkt in dit geval toch met gemengde gevoelens naar zo'n 'archiefstuk' en meestal geven wij aan dat wij het plakboek liever niet in onze collectie opnemen. Onlangs kreeg ik de vraag of wij de inhoud dan niet belangrijk vinden? Uiteraard wel. Waarom dan toch niet bewaren in het landelijk archief? Het antwoord is eenvoudig. De samensteller van het plakboek was niet de enige die dit deed. Wij bezitten al een uitgebreide collectie krantenknipsels en dubbel bewaren is uiteraard onnodig.

In de tweede plaats is het door de digitale beschikbaarheid van kranten en de uitstekende zoekmogelijkheden tegenwoordig eenvoudiger en sneller om een krantenartikel te vinden door te zoeken op internet dan door te bladeren in een plakboek. Ik heb even snel gezocht in een van de grootste historische 'digitale krantenbanken' www.delpher.nl. Bij gericht zoeken op de naam 'K. Schilder' in combinatie met 'Kampen' vond ik 318 verwijzingen naar een krantenbericht alleen al over de jaren 1944 en 1945. Over dezelfde periode met de zoektermen 'Gereformeerd' en 'geschil' waren dat

108 treffers. Veel sneller en veel vollediger dus dan de plakboeken. Wat nu te doen met die plakboeken? Gewoon in het familiearchief bewaren als herinnering. Als het om knipsels gaat die alleen op een lokale kerk betrekking hebben is natuurlijk het archief van de lokale kerk een mogelijkheid. ¶

Arjan van 't Riet,
archivaris NGK

Oproep voor emailadressen

U heeft vast al wel gemerkt dat meer en meer nieuwsbrieven alleen maar digitaal worden verstuurd. Uiteraard is daar ook wel wat voor te zeggen; het is beter voor het milieu doordat er minder papier wordt gebruikt en het is een stuk minder arbeidsintensief omdat er dan geen boekjes gemaakt hoeven te worden, verzegeld en geadresseerd. Om die redenen willen we op het ADC graag ook digitaal gaan met onze nieuwsbrief. Er is altijd al een digitale versie beschikbaar op onze website (www.adckampen.nl), maar we zouden graag de hele Adcetera papierloos willen kunnen versturen. Daarom hopen we in 2020 te kunnen stoppen met papieren versies verzenden. Graag willen we natuurlijk wel dat u onze nieuwsbrief nog steeds kunt ontvangen. Daarom zouden we u willen vragen om uw emailadres. Wij gaan dan een mailinglijst aanmaken, die hopelijk zo compleet is dat we iedereen kunnen bereiken met de Adcetera. Een aantal van u heeft al uw email-

adres opgestuurd. Daarvoor hartelijk dank! Heeft u dat nog niet gedaan, zou u dat alstublieft nog willen doen? Dan kunnen wij met een gerust hart papierloos gaan. U kunt uw emailadres sturen naar info@adckampen.nl. ¶

Nieuwe aanwinsten

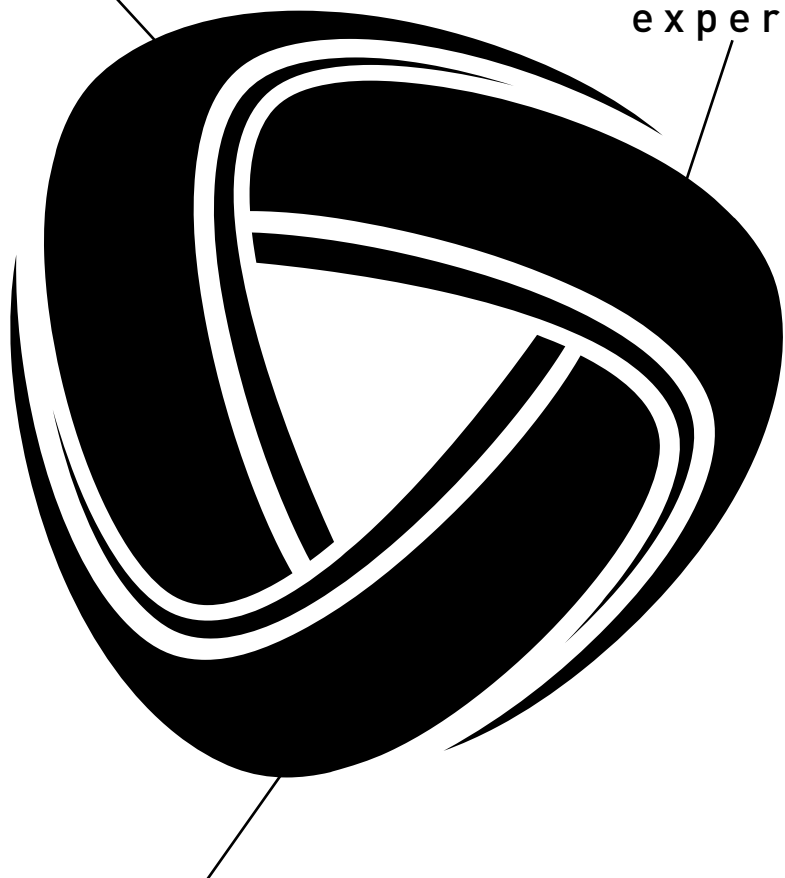
Aanvulling Gereformeerde Reisvereniging
Verzameling J. Scholtens
Verzameling J. Zwaan met een ingang op het werk van Groen van Prinsterer en Abraham Kuypers
Familie Wielenga
Particuliere Synode Friesland
Overijsselse Zendingsdeputaten
Verzameling Ben Doornbos
Verzameling H.J. Luth
Verzameling H. Werkman
Verzameling R. ter Beek
Archief Tehuisgemeente
Archief Quod Nomen Est (Gereformeerde HBO-V vereniging Rotterdam)
Dia's M. Alderliesten ¶

Vakantiedata

In verband met de zomervakantie is het ADC gesloten van 19 augustus 2019 tot 6 september 2019. Op 9 september is het ADC weer geopend.

Uw doel
Uw wens

Onze
expertise

Het resultaat
hoogwaardige communicatie

DE BUNSCHOTER
SAMEN COMMUNICEREN